

EL COMPLEMENT INDIRECTE: L'ALTERNANÇA DATIU / ACUSATIU*

Joan-Rafael RAMOS
Universitat de València
Departament de Filologia Catalana

1. INTRODUCCIÓ

La caracterització de la funció de complement indirecte no ha estat exempta de polèmica dins de l'àmbit de la lingüística. Sovint s'han plantejat aspectes com les definicions excessivament nocionals de les gramàtiques, el caràcter preposicional o no, el tipus de preposició que l'introdueix (*a* o *per a*) o el caràcter animat i inanimat.¹ El nostre objectiu en aquest article no és insistir en aquests punts. De fet, partim d'una concepció del complement indirecte (CI) que respon a les següents característiques prototípiques:² és un SP introduït per la preposició *a*, té caràcter animat, realitza la funció semàntica de Destinatari o Experimentador i es correspon amb un clític datiu (*li / els*). A més, assumim la distinció entre complements indirectes argumentals i complements indirectes no argumentals o adjunts. Els primers són els seleccionats per la semàntica del verb i es poden definir com a més prototípics (1), mentre que els segons no són exigits pel verb i són menys prototípics. Aquesta menor vinculació sintàctica i semàntica amb el verb ha comportat l'aparició, al costat del terme tradicional de CI, de denominacions diferents segons el tipus de construcció: datiu benefactiu (2a-b), datiu possessiu (2c), datiu adjectival (2d) o datiu ètic (2e).

- (1) a. Com a càstig, el mestre va pegar una galtada al culpable
b. He trucat a la mare
c. A Joana no li agrada parlar de política
- (2) a. He obert la porta als assistents
b. He deixat conduir el cotxe al meu fill

* Aquest treball ha estat elaborat en el marc de la xarxa temàtica 2002XT 00036, finançada per la Generalitat de Catalunya.

1. Veg., per exemple, Barnes (1985), Sánchez Lancis (1988), Oliva (1989), Ynglès (1991), Ramos (1992: § 4.2), Branchadell (1992, 1994-95), Vázquez (1995), Delbecque / Lamiroy (1996), Van Belle / Van Langendock (1996), Lamiroy / Delbecque (1998), Van Langendonk / Van Belle (1998), Gutiérrez (1999), Bel (2002).

2. Utilitzem el concepte de prototipus en la línia de la lingüística cognitiva. Sobre aquest punt, és interessant la introducció de Cuenca / Hilferty (1999). Vegeu també més avall § 3.

- c. Li he tocat la panxa
- d. El seu marit li és infidel
- e. El fill li ha suspés el curs

Les construccions de què ens ocupem ara són fonamentalment les de (1) i les de (2a-c). De fet, són les que directament, o indirectament a través d'elisions, han donat lloc a alternances entre les funcions de CI i CD. En català, aquest fenomen de l'alternança adquireix una rellevància especial per una sèrie de raons:

1. L'experiència ens ha permès comprovar que els dialectes catalans no sempre resolen amb el mateix règim estructures sintàctiques similars.
2. La consulta del DIEC (*Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans*), constituït com a referent normatiu, no sempre és satisfactòria, ja que sovint la informació de les entrades verbals és incompleta o insuficient (i, en algun cas, errònia o contradictòria) (cf. Ynglès, 1991, Solà, 1992, Alsina, 1999, Cabré / Mateu, 1998, Ginebra / Montserrat, 1999, Montserrat / Ginebra, 2000, Rosselló, 2002: § 13.4.2.2*b* i 13.3.7.3). Això provoca en l'usuari dubtes no sols en la pronominalització del complement afectat (datiu / acusatiu), sinó també en el règim del verb: preposicional (CI) o no preposicional (CD), és a dir, si ha de dur la preposició *a* o no.
3. Els tractats gramaticals que s'han fet ressò del problema es limiten, en general, a ratificar els usos del DIEC i a apuntar tendències fonamentalment del català central. Però, en alguna ocasió, sense sistematitzar els casos, divergeixen de la solució normativa.

Per tant, considerem necessària una anàlisi sistemàtica dels verbs implicats tenint en compte les característiques d'aquests verbs, la proposta normativa i la variació dialectal.³ El fenomen de l'alternança es produeix fonamentalment en tres tipus de construccions:

- a) Amb verbs agentius, en els quals el CI tendeix a esdevenir un CD.
- b) Amb verbs psicològics i similars, on el CD tendeix a reinterpretar-se com un CI.
- c) En construccions causatives, on el CI pot convertir-se en un CD.

Per raons d'espai, però, en aquest article només ens ocuparem de les alternances en les construccions que duen verbs agentius, que són, a més, les que menys atenció han rebut per part dels estudiosos.⁴

3. Les dades sobre la variació dialectal que aporte són fruit de l'experiència personal com a valencià i de la informació que he obtingut per mitjà d'enquestes formals, de discursos orals espontanis i de textos escrits i/o audiovisuals. En aquest sentit, vull agrair la valuosa informació que m'han proporcionat col·legues de diferents punts de l'àmbit lingüístic català (Emili Casanova, Ramon Rosselló, Vicent Simbor, Jordi Redondo, Narcís Iglésias, Jaume Corbera i Rosa Calafat) i les reflexions dels alumnes valencians i catalans a qui he tingut l'oportunitat de plantejar aquest tema. També vull advertir que les dades sobre el balear que he obtingut només es corresponen amb la zona del mallorquí (desconec si l'eivissenc i el menorquí es comporten de manera similar).

4. Per a una reflexió sobre les alternances en els verbs psicològics, vegeu Cabré / Mateu (1998), Rosselló (2002: § 13.3.7.3) i Solà (2002: § 21.5.2) i, especialment, Ramos (2001). Pel que fa a les construccions causatives, és interessant l'aportació de Solà (1994).

2. L'ALTERNANÇA DATIU / ACUSATIU EN ELS VERBS AGENTIUS

Els verbs agentius són aquells que expressen una acció controlada pel subjecte. Atenent al fenomen de l'alternança, podem distingir construccions de característiques diferents:

- a) Construccions amb dos complements verbals;
- b) Construccions amb un complement verbal;
- c) Construccions que inclouen una relació possessiva.

2.1. Construccions amb dos complements verbals

Formen part d'aquest tipus de construccions aquells verbs en què són possibles aquests dos models sintàctics:

Model A:

Subj + V + complement de cosa (CD) + complement de persona (CI argumental o datiu benefactiu)

- (3) El jugador va contestar totes les preguntes al periodista.

Model B:

Subj + V + Ø + complement de persona

- (4) El jugador va contestar Ø al periodista.

Observem que el model A correspon a una estructura triargumental, on els complements verbals queden explicitats (3). Per contra, en el model B només s'explicita un d'aquests complements verbals, el segon (4). Aquest fenomen es produeix quan el context pragmàtic permet integrar i interpretar el sentit del primer complement verbal dins del lexema verbal. És el que tradicionalment s'anomena ús absolut dels verbs transitius.

Quan es dona l'estructura A, el complement de persona es comporta com un CI (argumental o no argumental). Però quan tenim l'estructura B, en català sovint hi ha vacil·lació entre la funció de CI, que és l'originària i conservadora, i la de CD, que és la innovadora.

El nostre objectiu és estudiar quins són els verbs que es poden construir seguint alhora el model A i el B. I, en aquest segon model, pretenem donar a conèixer les solucions normatives i les dialectals. Per començar, caldrà tenir present una sèrie de circumstàncies que es poden donar al DIEC:

- a. Sovint falten exemples del model B, circumstància que, si l'entrada està tipificada com a verb transitiu d'acord amb el model A, pot donar lloc a una interpretació del complement del model B com a CD.
- b. A vegades, aquestes entrades sí que duen exemples del model B, però resulten insuficients perquè es fan amb pronoms de 1^a o 2ª persona, cosa que no permet saber si es tracta d'un complement acusatiu o datiu: *El crido i no em respon* (DIEC: *respondre*).

Partint de la informació que trobem al DIEC, podem realitzar la classificació següent:

1. Verbs transitius en què el DIEC preveu el model estructural A i el B. El model B té una solució conservadora, amb CI.
2. Verbs transitius en què el DIEC preveu el model estructural A i el B. El model B té una solució innovadora, amb CD.
3. Verbs transitius en què el DIEC preveu el model estructural A, però no el B.
4. Verbs en què el DIEC preveu el model estructural B, però no l'A.

1) Verbs transitius en què el DIEC preveu el model estructural A, (5), i el B, (6). La solució del model B és la conservadora, ja que apareix un datiu. Afecta verbs com *contestar*, *escriure*, *pegar* i *robar*.

- (5) a. Li vaig contestar que no ho sabia (DIEC)
b. Li vaig escriure una carta.
c. Li vaig pegar un galtada.
d. Li van robar el cotxe.
- (6) a. Al teu germà, ja li he contestat.
b. A en Joan, ja fa dies que li he escrit
c. Vés-te'n d'ací i no li pegues. —No, no, pega-li.
d. Al meu pare, li han robat dues o tres vegades.

Però, si aquesta és la proposta del DIEC, cal advertir que presenta punts de divergència amb algun dialecte, i algun tractat gramatical dissenteix de la solució normativa, mentre que altres constaten simplement la variació. En el quadre següent sintetitzem les opinions de les principals obres gramaticals que aborden el tema:⁵

QUADRE 1

	DIEC		GDLC		G-M		Ruaix		Mestres		López		Wheeler	
	<i>est.</i>	<i>col.</i>	<i>est.</i>	<i>col.</i>	<i>est.</i>	<i>col.</i>	<i>est.</i>	<i>col.</i>	<i>est.</i>	<i>col.</i>	<i>est.</i>	<i>col.</i>	<i>est.</i>	<i>col.</i>
contestar	d/Ø		d/Ø		d				d	Ø				
escriure	d		d		d		d	a/d						
pegar	d		d		d		a/d	a			d	a	d	a
robar	a/d		d		a				d	Ø				

Llegenda⁶

Ø No queda clar l'ús que en fa l'estàndard o el col·loquial en la reflexió de l'autor.

a/d Alternança acusatiu / datiu, o proposta, en el cas de l'estàndard, d'una possible solució divergent a la del DIEC.

5. Hem adoptat com a punt de referència les obres següents: DIEC, GDLC (*Gran Diccionari de la Llengua Catalana*), G-M (Ginebra / Montserrat, 1999), Ruaix (Ruaix, 1994, 1996), Mestres (Mestres / Costa / Oliva / Fité 1995), Badia (Badia / Brugarolas / Torné / Fargas, 1997), Solà (1994), López (López del Castillo, 1999: 125-128), Wheeler (Wheeler / Yates / Dols, 1999: 464-466). Si alguna d'aquestes obres no dóna informació pertinent sobre el tema, no la incloem en els quadres.

6. Les caselles en blanc reflecteixen que no s'hi dóna informació.

Tal com il·lustra el quadre 1, algun autor ha fet veure explícitament o implícitament que l'ús col·loquial del català central divergeix en algun d'aquests verbs de la solució proposada pel DIEC, això és, que el CI s'ha convertit en un CD o que alterna amb el CD. Sobre aquest punt, crida l'atenció el fet que Ruaix (1996: 361) és del parer que caldria acceptar també l'ús acusatiu de *pegar*, al costat de l'ús amb datiu. Ginebra / Montserrat (1999) atorguen un règim exclusivament acusatiu al verb *robar*, fet, d'altra banda, que el DIEC ja suggereix en un exemple (*Robar algú*), al costat de l'ús amb datiu (*Això és robar als pobres*), defensat pel GDLC i per Mestres *et al.* (1995).

D'acord amb les dades que hem recollit a través d'enquestes, aquesta tendència a convertir el CI en CD és cada vegada més evident en català central, on les solucions de (7) són cada volta més usuals. Aquest fet contrasta amb les solucions conservadores del valencià i del mallorquí, que mantenen l'ús del datiu (6).⁷

- (7) a. Al teu germà, ja l'he contestat.
- b. A en Joan, ja fa dies que l'he escrit
- c. Vés-te'n d'aquí i no el peguis. -No, no, pega'l
- d. Al Pitu Abril, l'han robat (TV3, 1.VI.2001, veu en off de *La Columna*).

2) Verbs transitius en què el DIEC preveu el model estructural A, (8), i el B, (9). En aquest segon cas, la solució és la innovadora, ja que apareix un acusatiu. Hi podem incloure els verbs següents: *ensenyar*, *pagar*, *pregar*, *servir*, *suplicar*.

- (8) a. Quan sóc a casa, li ensenyo tot el que sé. (= 'instruir')
- b. Ahir vaig pagar la quota de l'associació a en Miquel.
- c. Li prego l'assistència (DIEC)
- d. Li he servit una copa.
- e. Li haurem de suplicar que ens ajudi.
- (9) a. No em vingues amb romanços i ensenya'l. (= 'instruir')
- b. Tothom està esperant que el cridin d'un lloc on el paguin molt més (*Avui*, 16.V.2001, p. 72)
- c. Prega'l, si vols que t'ajudi (GDLC).
- d. [En un bar, a un cambrer] ¿Què fas parat? Serveix-lo.
- e. Suplicar el rei (DIEC)

En canvi, en català no és estrany trobar la solució conservadora amb datiu (10):

- (10) a. No em vingues amb romanços i ensenya-li.
- b. Tothom està esperant que el cridin d'un lloc on li paguin molt més.
- c. Prega-li, si vols que t'ajudi.
- d. [En un bar, a un cambrer] ¿Què fas parat? Serveix-li.
- e. Si volem aconseguir-ho, haurem de suplicar-li.

Així ho posen de manifest diversos autors amb verbs com *ensenyar*, *pagar* i *pregar*, tal com il·lustrem al quadre 2:

7. Per bé que en mallorquí la solució usual amb el verb *pegar* és la del datiu, cal advertir que hem detectat alguna alternança amb l'acusatiu quan el temps verbal és un temps compost: *Que l'has pegat?*.

QUADRE 2

	DIEC		GDLC		G-M		Mestres		Solà		López	
	est.	col.	est.	col.	est.	col.	est.	col.	est.	col.	est.	col.
ensenyar	a		a		d		d	Ø	a/d	d		
pagar	a		a		a		d	Ø			a	d
pregar	a ⁸		a		d							
servir	a		a		a							
suplicar	a		a		a/d							

La informació sintetitzada en aquest quadre ens permet observar que Ginebra / Montserrat (1999), Mestres *et al.* (1995) i Solà (1994) proposen per al verb *ensenyar* un ús estàndard datiu, tot i que reconeixen l'alternança. Amb el verb *pagar*, Mestres *et al.* (1995) propugna el datiu com a solució estàndard, i López del Castillo (1999) crida l'atenció sobre la solució col·loquial també amb datiu. Amb el verb *pregar*, Ginebra / Montserrat (1999) entren únicament com a solució la del datiu. Aquest fet, però, contrasta amb la solució que adopten Ginebra / Montserrat (1999) per a *suplicar*, que, segons ells, regeix un SN, però després un dels exemples que inclouen el posen amb un SP datiu (*Els acusats es donaven cops al pit i suplicaven el seu déu. Val més que comenceu a suplicar al rei per la pobra donzella.*)

La informació que ens proporcionen les obres citades reflecteixen a grans trets les vacil·lacions o el canvi de règim de bona part dels parlants de Catalunya. La situació de la llengua al País Valencià i a Mallorca, en canvi, és més estable. A Mallorca, segons les nostres enquestes, llevat del cas del verb *servir* i d'*ensenyar* que han evolucionat a acusatiu,⁹ la resta conserven estable l'ús del datiu. Quant al País Valencià, en general es mantenen estables amb datiu, però *ensenyar* ja té algun ús esporàdic amb acusatiu i el verb *servir* ha evolucionat a gran part del territori cap a l'acusatiu. Amb tot, amb *servir* encara hi ha mostres del datiu a les comarques de la Plana Alta, de la Plana Baixa, dels Ports i en algunes zones més meridionals, com ara l'Alcoià i la Marina, on hi ha alternances.

3) Verbs transitius en què el DIEC preveu el model estructural A, com a (11), però no el B, com a (12). Aquesta falta d'informació per al model B pot comportar, en els parlants que s'hi avenen, la interpretació normativa del complement verbal de persona com un acusatiu. Afecta verbs com *disparar*, *apuntar*, *obrir* i *respondre*.

- (11) a. Si parlem d'una persona, en una situació extrema, jo també li dispararia un tret.
 b. Li vaig apuntar l'escopeta.
 c. Ahir vaig obrir la porta al meu home.
 d. M'ha fet una pregunta i li he respost que no volia saber res.

8. El DIEC entra exemples que avui dia són agramaticals (si s'interpreta la segona complementació com un CD, cf. Par, 1923: 162): *Prega'l que t'ajudi, i no crec que es negui a fer-ho; Prega Déu que no ho perdís tot.*

9. Per a *ensenyar*, sembla que el mallorquí no té la solució amb acusatiu encara plenament consolidada. Com passava amb *pegar*, si és un temps compost amb auxiliar *haver* es prefereix la solució acusativa. Però amb els altres temps, el parlant vacilla.

- (12) a. Si parla, dispara'l sense vacillar.
 b. Com que Buñuel s'hi negava, Mendoza va treure la pistola i el va apuntar (Monzó, *Del tot indefens*, p. 23).
 c. Va trucar a la porta i el va obrir (Ginebra / Montserrat, 1999).¹⁰
 d. M'ha fet una pregunta i l'he respost.

Les solucions de (12), amb acusatiu, són habituals en la llengua parlada a Catalunya, tal com hem recollit en les nostres enquestes. Amb tot, hi ha hagut autors que han reivindicat la construcció del model B amb datiu (13).

- (13) a. Si parla, dispara-li sense vacillar.
 b. Com que Buñuel s'hi negava, Mendoza va treure la pistola i li va apuntar.
 c. Va trucar a la porta i li va obrir.
 d. M'ha fet una pregunta i li he respost.

Tal com reflecteix el quadre 3, Ginebra / Montserrat (1999) i Mestres *et al.* (1995) propugnen solucions amb datiu amb verbs com *respondre*, *disparar* i *obrir*. En el cas del verb *apuntar*, en canvi, Ginebra / Montserrat (1999) proposa l'ús de la forma acusativa, i Mestres *et al.* (1995) la dativa.

QUADRE 3

	DIEC		GDLG		G-M		Mestres	
	<i>est.</i>	<i>col.</i>	<i>est.</i>	<i>col.</i>	<i>est.</i>	<i>col.</i>	<i>est.</i>	<i>col.</i>
apuntar	Ø		Ø		a		d	Ø
disparar	Ø		Ø		d		d	Ø
obrir	Ø		Ø		d		d	Ø
respondre	Ø		Ø		d		d	Ø

En els dialectes valencià i mallorquí, les solucions amb tots aquests verbs són conservadores, això és, amb datiu (13).

4) Verbs en què el DIEC preveu el model estructural B, però no l'A. Afecta de manera diferent un parell de verbs. En primer lloc, tenim el verb *encertar* ('tocar el blanc'), que no té exemples del model A (14a) i resol el model B amb un acusatiu (14b).

- (14) a. Li vaig encertar la pilota sense voler.
 b. La llebre ens va passar a deu passes; tots dos li vam tirar i no la vam encertar.
 c. Si vols guanyar el premi, encerta-li (al ninot).

10. L'exemple pertany a l'entrada del verb *trucar*. En canvi, en l'entrada del verb *obrir* proposa un exemple amb datiu: *Li pots obrir tu, que jo tinc les mans mullades?*.

Sobre aquest punt, les altres fonts escrites que aporten informació (GDLC i Ginebra / Montserrat, 1999) ratifiquen l'ús amb acusatiu. Aquesta solució innovadora també sembla que siga la del mallorquí. En valencià, la tendència innovadora alterna amb la conservadora amb datiu (14c).¹¹

En segon lloc, hem de parlar del verb *telefonar*, que el DIEC no exemplifica seguint el model A (15a),¹² però sí d'acord amb el model B. En aquest cas, considera el complement de persona un datiu (15b). La llengua parlada del Principat, però, tendeix a resoldre el model B amb un clíctic d'acusatiu (15c).

- (15) a. Li vaig telefonar la notícia ahir mateix.
 b. Quan vingui, telefona-li.
 c. Quan vingui, telefona'l.

L'ús amb acusatiu (15c) s'observa en els mitjans de comunicació orals i en les nostres enquestes de Catalunya. A pesar d'aquesta evidència, els autors que han fet referència a aquest verb (Ruix, 1994: 85, Mestres *et al.*, 1995, López del Castillo, 1999 i Wheeler *et al.*, 1999) rebutgen la solució popular i ratifiquen la solució dativa per a l'estàndard. Enllacen amb la solució del DIEC, els dialectes valencià i mallorquí que tenen com a única solució la del datiu (15b).

2.2. Construccions amb un complement verbal

Formen part d'aquest tipus de construccions aquells verbs que històricament parteixen del model C, però que han esdevingut o tendeixen a esdevenir del model D.

Model C:

Subjecte + V + Complement de persona (CI)

- (16) El bou ha tussat al torero.

Model D:

Subjecte + V + Complement de persona (CD)

- (17) El bou ha tussat el torero.

Distingirem els grups següents segons el criteri adoptat pel DIEC:

1. Verbs que per al DIEC segueixen el model conservador C, amb CI.
2. Verbs que per al DIEC segueixen el model innovador D, amb CD.
3. Verbs que al DIEC semblen suggerir el model C.

1) Verbs que per al DIEC segueixen el model conservador C (18). Es tracta dels geosinònims *trucar* (per telèfon), *picar* (per telèfon) i *tocar* (per telèfon), i del verb *tussar*.¹³

11. Per exemple, la solució amb datiu és usual a la Plana Alta.

12. Aquest verb, el DIEC l'entra com a intransitiu, en canvi el GDLC com a transitiu.

13. En mallorquí, o s'usa el verb *telefonar* o *fer-li un toc*. Convé advertir que el verb *tocar* no apareix amb aquesta accepció al DIEC, en canvi és general en tot el valencià.

- (18) a. Li vam trucar (per telèfon) immediatament.
 b. Li vam picar (per telèfon) immediatament.
 c. Li vam tocar (per telèfon) immediatament.
 d. Si vols jugar a bous, quan l'agafes a ell, tussa-li ben fort.

Malgrat la solució normativa, que ha estat ratificada en diversos tractats gramaticals (GCLC, Ginebra / Montserrat, 1999, Ruaix, 1994: 85, Badia *et al.*, 1997, Wheeler *et al.* 1999), la llengua col·loquial de Catalunya, de manera similar a *telefonar*, tendeix a la solució amb acusatiu per als verbs *trucar*, *picar*, i també per a *tussar* (19).

- (19) a. L'hem de trucar (per telèfon) immediatament.
 b. L'hem de picar (per telèfon) immediatament.
 c. Si vols jugar a bous, quan l'agafis a ell, tussa'l ben fort.

Per contra, la forma valenciana *tocar* i, en la zona més septentrional, també *picar* mantenen la solució conservadora del model C (18b-c). Amb tot, amb *picar* s'hi pot observar alguna alternança.¹⁴ Pel que fa al verb *tussar*, el valencià i el mallorquí solen conservar la solució dativa (18d).

2) Verbs que per al DIEC segueixen el model innovador D. Afecta els verbs *ajudar*, *picar* ('injectar una substància') i *xiular* ('criar xiulant').

- (20) a. Si no l'ajudeu, no acabarà en tot avui (DIEC).
 b. L'ha picat una aranya (DIEC)
 c. El gos, si no el xiules, no et veurà i no vindrà (DIEC)

Aquesta solució amb acusatiu és la popular a Catalunya i no ha estat posada en qüestió per cap tractat (cf. Mestres *et al.*, 1995). Això no obstant, en valencià i en mallorquí el règim verbal és datiu, d'acord amb el model conservador C (21). Tot i això, cal advertir que, amb el verb *ajudar*, la zona central del País Valencià i algunes comarques pròximes del meridional (per exemple, la Safor o la Vall d'Albaida), prefereixen la solució amb acusatiu.

- (21) a. Si no li ajudeu, no acabarà en tot avui.
 b. Li ha picat una aranya.
 c. El gos, si no li xiules, no et veurà i no vindrà.

3) Verbs que al DIEC semblen suggerir el model C. Ens referim al verb *succeir*, que apareix al DIEC amb exemples com els de (22):

- (22) a. El rei En Pere succeí al seu pare, el rei En Jaume.
 b. La marquesa succeí al marquès en la possessió del castell.

El primer dubte que planteja aquesta exemplificació és si hem d'interpretar aquests exemples com a complements indirectes, seguint el model C, o bé es tracta més aviat d'un règim verbal preposicional. La primera solució connectaria amb l'ús llatí de l'ètim *SUCCEDO*, que re-

14. En informants de localitats septentrionals del Baix Maestrat, com Traiguera i Vinaròs, hem recollit casos d'alternança datiu / acusatiu amb el verb *picar*.

gia datiu; la segona ens duria a una pronominalització amb el clític *hi*. Però, en tots els dialectes que hem estudiat, la prova de la pronominalització ens permet veure que realment es tracta d'un CD i no d'un règim preposicional o d'un datiu. Per tant, segueix el model D (23).

(23) ¿La marquesa succeí al marquès en la possessió del castell? Sí que el/*li/*hi succeí.

Així mateix, ens ho confirma el GDLC, que recull el mateix exemple de (22b) amb un complement verbal en forma de SN *el marquès* i no de SP *al marquès* (24). Altres fonts són més cautes i consideren la solució preposicional (22b) i la no preposicional (24) com a possibles (cf. Ginebra / Montserrat, 1999, i, especialment, Ruai, 1996: 402, que prefereix la solució acusativa).

(24) La marquesa succeí el marquès en la possessió del castell.

2.3. Construccions amb relació possessiva

En les llengües romàniques, la relació possessiva part-tot es pot dur a terme de maneres diferents. Una d'aquestes és la que es realitza a través d'un clític datiu, com a l'exemple (2c), que ara reproduïm com a (25).¹⁵

(25) Li he tocat la panxa.

En aquest cas, la cosa posseïda es constitueix com la part de la possessió i el posseïdor com el tot. Així, a (25) la part seria *la panxa* i el tot la persona que representa el datiu. Aquesta relació part-tot pot manifestar-se de maneres diferents d'acord amb l'estatus funcional dels constituents que la fan possible. D'aquesta manera, podem trobar casos de datiu possessiu en què la part de la possessió la representa el CD (26a), l'atribut (26b), el subjecte (26c) o un constituent inclòs dins d'un complement preposicional de tipus locatiu (26d, 26e).

- (26) a. La mare s'ha enfadat i li ha rebentat la pilota.
- b. En Julià no li és parent
- c. Dos dies després del part, encara no li havia pujat la llet.
- d. Li va dir unes paraules a l'orella
- e. Enganxa-li-ho darrere.

Però aquest datiu tampoc no està exempt d'esdevenir acusatiu. Per analitzar aquest fenomen, distingirem, segons els verbs implicats, tres relacions possessives diferents que corresponen a construccions sintàctiques distintes.

a) Verbs que duen dos complements verbals argumentals, un de cosa i l'altre de caràcter locatiu: *apuntar*, *disparar* i *encertar*. L'estructura bàsica de què parteixen és la que reflecteixen les oracions de (27), on la part de la possessió la representa el locatiu, i equivalen a les de (28), on la relació possessiva és de complement nominal (genitiva).

15. Per a un aprofundiment en el tema del datiu possessiu es poden consultar treballs com ara: Argente (1976), Ynglès (1991), Melis (1996: 50-51), Lamiroy / Delbecque (1998), Picallo / Rigau (1999), Gutiérrez (1999).

- (27) a. Al lladre, els militars li han apuntat la pistola al cap.
 b. Al policia, el delinqüent li ha disparat un tret a la panxa.
 c. Al conill, el veterinari li ha encertat un dard al coll.
- (28) a. Els militars han apuntat la pistola al cap del lladre.
 b. El delinqüent ha disparat un tret a la panxa del policia.
 c. El veterinari ha encertat un dard al coll del conill.

Observem que a (27) hi ha un complement verbal de cosa i un segon complement de caràcter locatiu. Aquest segon complement, a diferència d'estructures similars com (29), que hem estudiat més amunt (cf. § 2.1), no és de persona (o animal), sinó que és de cosa i representa una part inalienable d'un tot (*el cap, la panxa, el coll*).

- (29) a. Els militars han apuntat la pistola al lladre.
 b. El delinqüent ha disparat un tret al policia.
 c. El caçador ha encertat un dard al conill.

Però, malgrat les diferències entre (27) i (29), l'elisió del CD en les construccions de (27) també sol originar casos d'alternança. Mentre les solucions amb datiu de (30) serien les més conservadores, les de (31), amb acusatiu, serien més innovadores.

- (30) a. Al lladre, els militars li han apuntat al cap.
 b. Al policia, el delinqüent li ha disparat a la panxa.
 c. Al conill, el caçador li ha encertat al coll.
- (31) a. Al lladre, els militars l'han apuntat al cap.
 b. Al policia, el delinqüent l'ha disparat a la panxa.
 c. Al conill, el caçador l'ha encertat al coll.

Notem que a (31) no és que el segon argument, davant de l'elisió del primer, es reinterprete com el primer, sinó que l'element adjunt que representa el tot de la relació possessiva es reinterpreta com a primer argument, d'ací que pugui pronominalitzar-se com un acusatiu. Aquesta evolució, segons la informació que hem obtingut a través d'enquestes, ja és molt significativa en la llengua col·loquial de Catalunya, però estranya en valencià i en mallorquí, on es manté la solució conservadora amb datiu (30). Únicament hem de ressaltar el cas mallorquí d'*encertar*, que, d'acord amb la solució que ja adoptava en la construcció no possessiva (14b), també sembla preferir la solució acusativa (31c).

Pel que fa a la informació que aporten sobre aquest punt els tractats gramaticals, dels verbs *disparar* i *encertar* no se'n parla. En canvi, del verb *apuntar*, les solucions no són unitàries, ja que, mentre el DIEC arreplega la construcció amb un datiu, l'estudi de Ginebra / Montserrat (1999) dóna preferència a la solució acusativa al costat de la dativa: *Apuntar algú al cap. L'apuntava* (o bé *li apuntava*) *a les cames amb el rifle de caça*.¹⁶

b) Un altre tipus de construcció afectat és el que inclou verbs que duen un complement argumental de caràcter locatiu. Es tracta de *picar* i *tussar*. L'estructura bàsica de què parteixen

16. En la construcció no possessiva, Ginebra / Montserrat donaven com a solució únicament l'acusativa, cf. el quadre 3.

és la que reflecteixen les oracions de (32), que equivalen a les de (33), on la relació possessiva és de complement nominal (genitiva), encara que resulta estranya en català.

- (32) a. L'aranya li ha picat al braç, al Vicent.
b. El bou li ha tussat a l'esquena, al torero.

- (33) a. ?L'aranya ha picat al braç del Vicent.
b. ?El bou ha tussat a l'esquena del torero.

En les construccions de (32) hi ha la possibilitat de reinterpretar el complement adjunt (*al Vicent, al torero*) com un complement argumental en funció de CD, al costat del ja existent, el locatiu (34). Aquest fenomen permet la pronominalització d'aquest complement amb un clític acusatiu, tal com il·lustra (35).

- (34) a. L'aranya ha picat el Vicent al braç.
b. El bou ha tussat el torero a l'esquena.

- (35) a. L'aranya l'ha picat al braç.
b. El bou l'ha tussat a l'esquena.

Sobre aquest punt, els diccionaris i els tractats gramaticals no aporten informació. El fenomen ja és força usual a Catalunya, però, segons les nostres enquestes, no es dona en el valencià i el mallorquí, que mantenen les solucions datives de (32), més conservadores.

c) Un tercer tipus de construcció és aquell en què hi ha verbs que duen un complement argumental en funció de CD: *renovar, xiular* ('reprovar'). L'estructura bàsica de què parteixen és la que reflecteixen les oracions de (36), que equivalen a les de (37), on la relació possessiva és de complement nominal (genitiva).

- (36) a. A Abelardo, finalment, el Barça no li ha renovat el contracte.
b. A Kluivert, el públic li ha xiulat l'actuació.

- (37) a. Finalment, el Barça no ha renovat el contracte d'Abelardo.
b. El públic ha xiulat l'actuació de Kluivert.

En construccions com les de (36), el verb pot assimilar el contingut semàntic del CD, que representa la part (en aquest cas, alienable) de la relació possessiva, de manera que l'element que constitueix el tot es reinterpreta com l'únic complement verbal. En aquest cas, hi ha dues solucions possibles: la conservadora amb datiu (38), que és la que mantenen de manera estable el valencià i el mallorquí, i la innovadora amb acusatiu (39), que és la que tendeix a adoptar-se a Catalunya.

- (38) a. Finalment, el Barça li ha renovat, a Rivaldo.
b. El públic li ha xiulat, a Kluivert.

- (39) a. Abelardo exigeix al club que si no el renova el deixi marxar "dignament" (*Avui*, 31-1-2002, p. 51).
b. El públic xiula Kluivert, i Rexach el canvia a la mitja part (*Avui*, 14.V.2001, esports p. 1).

Aquest punt, als diccionaris i als tractats gramaticals ha estat resolt de la manera següent (veg. quadre 4): en el cas de *xiular* hi ha un consens a favor de la forma d'acusatiu; en el cas de *renovar*, el DIEC i el GDLC no en donen exemples. Per contra, Ginebra / Montserrat (1999) dóna com a solució l'acusatiu i Mestres *et al.* (1995) el datiu.

QUADRE 4

	DIEC		GDLC		G-M		Mestres	
	<i>est.</i>	<i>col.</i>	<i>est.</i>	<i>col.</i>	<i>est.</i>	<i>col.</i>	<i>est.</i>	<i>col.</i>
renovar	Ø		Ø		a		d	Ø
xiular	a		a		a		a	

3. INTERPRETACIÓ DE LES ALTERNANCES

Hem pogut observar que, en els verbs estudiats, el pas del CI al CD es dóna fonamentalment a Catalunya, però resulta més estrany en les zones dialectals més perifèriques, com ara el valencià i el mallorquí, les quals, com també passa amb altres fenòmens lingüístics, tenen un comportament més conservador.

Aquesta evolució té una explicació plausible si adoptem una perspectiva pròpia de la lingüística cognitiva, i, més concretament, de la teoria del prototipus. En aquest sentit, com ja ha estudiat Pérez Saldanya (1994) per al català, les funcions sintàctiques tenen uns trets més freqüents i característics, que reben el nom de prototípics. Així, per exemple, el subjecte sol aparèixer en posició preverbal, realitzar la funció semàntica d'Agent, concordar amb el verb i tenir la forma de SN. El CD sol aparèixer immediatament després del verb, realitza la funció semàntica de Tema (SN inanimat) o Pacient (SN animat), té la forma de SN i pronominalitza per mitjà d'un clític acusatiu. I el CI sol aparèixer darrere del CD, realitza la funció semàntica de Destinatar, té la forma de sintagma preposicional introduït per *a*, és animat i pronominalitza a través del clític datiu. Aquests trets prototípics no contradiuen el fet que puguem trobar subjectes, complements directes o complements indirectes que s'aparten d'aquesta caracterització prototípica. Però cal advertir que el fet d'apartar-se'n ens resta capacitat d'identificació amb el prototipus, i això, a la llarga, pot comportar que acabem percebent-los com una funció sintàctica diferent. És el que es coneix com a atraccions funcionals. Això és, constituents sintàctics que en un principi representen una funció sintàctica concreta acaben reinterpretant-se com una funció diferent a causa de les diferències respecte del prototipus inicial i dels punts de coincidència que mantenen amb el prototipus d'una altra funció.

En el nostre cas, aquesta atracció funcional es dóna del CI cap al CD. Des d'una perspectiva de la teoria del prototipus, la posició pròpia del CD és la de primer argument verbal, al costat del verb, i la del CI la de segon argument verbal, a continuació del CD (40):

(40) Subjecte + V + CD + CI.

Si es dóna el cas que el CD s'elideix perquè queda incorporat semànticament al lexema verbal, llavors el CI es troba en una situació diferent a la prototípica. Això és, acompanya immediatament el verb i esdevé l'únic argument verbal (41):

- (41) Subjecte + V + CI.

En aquest entorn sintàctic, més propi del CD, és fàcil que el parlant tendisca a interpretar el CI com un CD, i que el que en un principi era una funció semàntica de Destinatarí acabe percebent-se com un Pacient. Fixem-nos, d'altra banda, que un dels aspectes formals que podria frenar aquest pas, com ara la presència de la preposició *a* davant del CI, queda neutralitzat en la llengua col·loquial, perquè en aquesta posició és cada volta més usual l'aparició d'aquesta preposició davant d'un CD de persona. Així mateix, en els parlars orientals, la neutralització de les vocals àtones *a* i *e* no ajuda tampoc a diferenciar totes dues funcions.

Hem d'advertir, de tota manera, que aquest fenomen que avui dia té una gran incidència sobretot a Catalunya no és estrany al llarg de la història del català. Així ho posen de manifest verbs com *aconsellar* o *perdonar*, que en català antic conservaven el datiu quan s'elidia el CD (cf. 42-43), i actualment tenen plenament consolidat en tots els dialectes el procés d'atracció funcional cap al CD (44):¹⁷

- (42) a. Li hem aconsellat que vinga.
b. Li han perdonat la seua insolència.
- (43) a. E lo mestre preguà a Tirant que-s volgués seure prop de ell e ell s'escusà que li perdonàs la senyoria sua, que volia dar recapte a la gent (*Tirant lo Blanch*, vol. I, 184, 37).
b. per què los pregava que de lur propri moviment li consellassen e tenguessen manera que volgués pendre alguna espassa exint de París (*Curial e Güelfa*, Vol. II, 250, 1).
- (44) a. Els pares el van aconsellar.
b. La germana el va perdonar.

L'explicació al·ludida dóna compte també dels casos en què el verb té com a únic argument verbal un CI (*trucar*, *ajudar*, *picar*, etc.). Així, el complement d'un verb com *ajudar*, amb un règim preferentment datiu en català antic (45), tendeix cada vegada més a percebre's com un CD (46):

- (45) a. Prengueren sa senyoria per lo braç, ajudant-li a exir de fora, que moure no-s podia e sigueren-la (*Vita Christi*, vol. III, cap. CXIX, 3886).
b. e tant s'esforçà lo rey que passà tot sol, que no era negú qui ajudar-li pogués (*Tirant lo Blanch*, vol. I, 42, 1).
- (46) Si no l'ajudes aviat, no hi haurà remei.

17. El fenomen també es podria aplicar al verb *servir*, que actualment i en molts textos antics ja té un ús molt residual amb datiu (cf. López del Castillo, 1999: 125-128): *que ell cantàs la missa, e que sent Gabriel i sent Miquel li servissen* (Llull).

Finalment, hem observat que l'atracció funcional també ha repercutit en els complements indirectes no argumentals, com ara els datius benefactius (per exemple, amb *obrir*) i els datius possessius. El cas dels benefactius es pot explicar de manera similar al dels CIs argumentals, ja que en aquest cas el caràcter adjunt del complement benefactiu, *a en Joan* (47a), no impedeix que la supressió del CD comporte la reinterpretació del benefactiu com a primer argument verbal (47b).

- (47) a. He obert la porta a en Joan.
- b. Ha trucat a la porta i l'he obert.

En el cas dels datius possessius, l'atracció funcional tampoc no afecta un complement argumental, sinó el complement adjunt que correspon al tot de la possessió: *al lladre* (48b), *al Vicent* (49b), *a Abelardo* (50b). D'aquesta manera, el complement adjunt acaba també reinterpretant-se com un complement argumental. En aquest procés, hi han intervingut dos factors fonamentals: d'una banda, en casos com els de (48) i (50), l'adjunt s'encarrega d'omplir la posició buida que deixa el complement argumental; d'altra banda, en exemples com els de (48) i (49), és indubtable que el comportament detectat en els mateixos verbs quan duen un datiu argumental (cf. els exemples de 12 i 20) ha repercutit analògicament en aquestes construccions possessives.

- (48) a. Els militars li han apuntat la pistola al cap, al lladre.
- b. Els militars l'han apuntat al cap, al lladre.
- (49) a. L'aranya li ha picat al braç, al Vicent.
- b. L'aranya l'ha picat al braç, al Vicent.
- (50) a. El Barça no li ha renovat el contracte, a Abelardo.
- b. El Barça no l'ha renovat, a Abelardo.

Tot fa pensar, per tant, que, en casos com els de (48) i (49), el pas de CI a CD és posterior cronològicament al pas de CI a CD en la corresponent construcció no possessiva (51):¹⁸

- (51) a. Els militars l'han apuntat.
- b. L'aranya l'ha picat.

D'altra banda, fixem-nos que construccions com les (49) són similars a les de (52), on hi ha verbs que sense haver patit cap procés d'atracció funcional presenten una règim acusatiu: *punxar*, *mossegar*, *besar*, *esgarrapar*, *rascar*, etc.

- (52) a. El practicant l'ha punxat al braç.
- b. El gos l'ha mossegat a la mà.
- c. Aquella xica l'ha besat a la boca.

18. Per exemple, Ginebra / Montserrat (1999), en el cas d'*apuntar*, l'entren com a transitiu quan la construcció és no possessiva, i alternen les solucions transitiva (acusatiu) i intransitiva (datiu) si és possessiva.

4. CONCLUSIONS

Les dades que hem aportat al llarg d'aquest estudi posen de manifest que, en els verbs agentius estudiats, és necessari realitzar una revisió sistemàtica dels règims aportats pel DIEC. Aquesta revisió ha de tenir en compte tant la variació dialectal com les característiques sintàctiques. Recordem que al DIEC unes vegades es fa prevaldre el criteri conservador i unes altres l'innovador sense que aparentment hi haja cap justificació. Aquesta revisió, al nostre entendre, hauria de ser respectuosa amb els dos grans blocs dialectals detectats i hauria d'acceptar aquestes dues solucions:

1. La de la zona del País Valencià i Mallorca, on la majoria dels verbs agentius estudiats es resolten amb règim datiu d'acord amb la solució conservadora i tradicional.

2. La de la zona de Catalunya, on el verbs agentius analitzats tendeixen a preferir un règim acusatiu d'acord amb la solució innovadora.

És cert que aquesta optativitat podria ser vista com una mena d'imprecisió normativa. Però no ho és, ja que reflecteix com tants altres fenòmens gramaticals acceptats per la normativa una etapa evolutiva de la nostra llengua. A més, és l'única manera de superar la inseguretat de l'usuari, que a hores d'ara veu que solucions genuïnes (tant la conservadora com la innovadora) poden ser rebutjades arbitràriament.

CORPUS CITAT

- Curial e Güelfa*. Edició a cura d'ARAMON I SERRA, Ramon. Barcelona: Barcino, 1930-33.
- Tirant lo blanc*. MARTORELL, Joanot / GALBA, Martí Joan de: *Tirant lo Blanch*. Edició a cura de HAUF, Albert / ESCARTÍ, Vicent. València: Conselleria de Cultura de la Generalitat Valenciana, 1990.
- Monzó*. MONZÓ, Quim: *Del tot indefens davant dels hostils imperis alienígenes*. Barcelona: Quaderns Crema, 1998.
- Vita Christi*. VILLENA, Isabel de: *Concordança de la Vita Christi de Sor Isabel de Villena*. Edició a cura d'ALEMANY, Rafael / MARTINES, Vicent / MARTÍN, Llúcia / GARCIA, Marinela / PERUJO, Joan M. Alacant: IIFV, Conselleria de Cultura de la Generalitat Valenciana, Secretariat de Publicacions de la Universitat d'Alacant, 1996.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Alsina 1996 ALSINA, Àlex (1996): *The role of argument structure in grammar. Evidence from Romance*. Stanford, CA: Center for the Study of Language and Information.
- Alsina 1999 ALSINA, Victòria (1999): «La funció dels exemples en el *Diccionari General de la Llengua Catalana*. Aportació d'informació gramatical». MASSOT, Josep (ed.): *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes / XXXVIII. Homenatge a Arthur Terry*, 2. Barcelona: PAM, p. 353-367.

- Argente 1976 ARGENTE, Joan (1976): «Li vaig veure les cuixes». *Els Marges*. Vol. 6, p. 103-110.
- Badia Margarit 1994 BADIA MARGARIT, Antoni M. (1994): *Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diacrítica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Badia / Brugarolas / Torné / Fargas 1997 BADIA, Jordi / BRUGAROLAS, Núria / TORNÉ, Rafel / FARGAS, Xavier (1997): «Verbs transitius i intransitius. Alguns règims verbals». *El Llibre de la llengua catalana per a escriure correctament el català*. Barcelona: Castellnou Edicions.
- Barnes 1980 BARNES, Betsy (1980): «The Notion of “Dative” in Linguistic Theory and the Grammar of French». *Linguisticae Investigationes*. Vol. 4, p. 245-292.
- Barnes 1985 BARNES, Betsy (1985): «A Functional Explanation of French Nonlexical Datives». *Studies in Language*. Vol. 9, p. 159-195.
- Bartra / Brucart / Rigau 2001 BARTRA, Anna / BRUCART, Josep M. / RIGAU, Gemma (2001): «Cap a una anàlisi de l'alternança acusativa en els verbs de transferència abstracta». Comunicació llegida en una reunió de la Xarxa Temàtica en Gramàtica Teòrica. Bellaterra, 19.IX.2001.
- Bel 2002 BEL, Aurora (2002): «Les funcions sintàctiques». SOLÀ, Joan / LLORET, Maria Rosa / MASCARÓ, Joan / PÉREZ SILDANYA, Manuel (ed.): *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries, cap. 2.
- Bonet / Solà 1986 BONET, Sebastià / SOLÀ, Joan (1986): *Sintaxi generativa catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Branchadell 1992 BRANCHADELL, Albert (1992): *A study of lexical and no-lexical dative*. Tesis doctoral, Bellaterra: Departament de Filologia Catalana/UAB.
- Branchadell 1994-95 BRANCHADELL, Albert (1994-95): «La identitat formal dels datius lèxics i no-lèxics». *Llengua & Literatura*. Vol. 6, p. 233-251.
- Cabré / Mateu 1998 CABRÉ MONNÉ, Teresa / MATEU, Jaume (1998): «Estructura gramatical i normativa: a propòsit dels verbs psicològics en català». *Quaderns. Revista de traducció*. Vol. 2, p. 65-81.
- Cuenca / Hilferty 1999 CUENCA, Maria Josep / HILFERTY, Joseph (1999): *Introducción a la lingüística cognitiva*. Barcelona: Ariel.
- Delbecque / Lamiroy 1996 DELBECQUE, Nicole / LAMIROY, Béatrice (1996): «Towards a Typologie of the Spanish Dative». VAN BELLE, William / VAN LANGENDONCK, Willy (ed.): *The Dative, I: Descriptive Studies*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, p. 73-117.
- GDLC ENCICLOPÈDIA CATALANA (1998): *Gran Diccionari de la Llengua Catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Ginebra / Montserrat 1999 GINEBRA, Jordi / MONTSERRAT, Anna (1999): *Diccionari d'ús dels verbs catalans*. Barcelona: Edicions 62.
- Gutiérrez 1999 GUTIÉRREZ, Salvador (1999): «Los dativos». BOSQUE, Ignacio / DEMONTE, Violeta (ed.): *Gramática Descriptiva de la Lengua Española*. Vol. 2. Madrid: Espasa Calpe, p. 1855-1930.
- DIEC INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1995): *Diccionari de la Llengua Catalana*. Barcelona / Palma / València: Edicions 3 i 4; Edicions 62; Moll; Enciclopèdia Catalana; PAM.
- Lamiroy / Delbecque 1998 LAMIROY, Béatrice / DELBECQUE, Nicole (1998): «The possessive dative in Romance and Germanic languages». VAN LANGENDONCK, Willy / VAN BELLE, William (ed.) (1998): *The Dative, II: Theoretical and Contrastive Studies*. Amsterdam: John Benjamins, p. 29-74.
- López del Castillo 1999 LÓPEZ DEL CASTILLO, Lluís (1999): *Gramàtica del català actual. Sintaxi i morfologia*. Barcelona: Edicions 62.
- Melis 1996 MELIS, Ludo (1996): «The dative in Modern French». VAN BELLE, William / VAN LANGENDONCK, Willy (1996): *The Dative, I: Descriptive Studies*. Amsterdam: John Benjamins, p. 39-72.

- Mestres / Costa / Oliva / Fité 1995 MESTRES, Josep Maria / COSTA, Joan / OLIVA, Mireia / FITÉ, Ricard (1995): «Alguns règims verbals». *Manual d'estil. La redacció i l'edició de textos*. Barcelona: Eumo, cap. 20.
- Montserrat / Ginebra 2000 MONTSERRAT, Anna / GINEBRA, Jordi (2000): «El règim verbal en el diccionari de Pompeu Fabra». GINEBRA, Jordi / MARTÍNEZ, Raül / PRADILLA, Miquel A. (ed.): *La lingüística de Pompeu Fabra, II*. Alacant: IIFV; Universitat Rovira i Virgili, p. 165-178.
- Oliva 1989 OLIVA, Salvador (1989): «El complement indirecte i els altres datius». *Revista de Catalunya*. Vol. 36, p. 131-144.
- Par 1923 PAR, Alfons (1923): *Sintaxi catalana segons los escrits de prosa de Bernat Metge*. Halle.
- Pérez Saldanya 1994 PÉREZ SALDANYA, Manuel (1994): «Aproximació cognitiva al complement indirecte en català». *Actes del Setè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica*. Barcelona: PAM, p. 191-209.
- Picallo / Rigau 1999 PICALLO, Carme / RIGAU, Gemma (1999): «El posesivo y las relaciones posesivas». BOSQUE, Ignacio / DEMONTE, Violeta (ed.): *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, § 15.7.
- Ramos 1992 RAMOS, Joan Rafael (1992): *Introducció a la sintaxi*. València: Tàndem.
- Ramos 2001 RAMOS, Joan Rafael (2001): «El complement indirecte». València: Universitat de València. Treball inèdit.
- Rosselló 2002 ROSSELLÓ, Joana (2002): «El SV, I. Verb i arguments verbals». SOLÀ, Joan *et al.* (ed.): *Gramàtica del català contemporani*, II, cap. 13. Barcelona: Empúries.
- Ruaix 1994 RUAIX, Josep (1994): «Analogies antitradicionals». *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui / I*. Moià: Ruaix.
- Ruaix 1996 RUAIX, Josep (1996): *Diccionari auxiliar*. Moià: Ruaix.
- Sánchez Lancis 1988 SÁNCHEZ LANCIS, Carlos (1988): «Hacia una nueva definición del complemento indirecto en español». *Estudi General*. Vol. 8, p. 65-79.
- Solà 1987 SOLÀ, Joan (1987): *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*. Barcelona: Edicions 62.
- Solà 1992 SOLÀ, Joan (1992): «Necessitat d'un diccionari d'ús (1)». *Com ensenyar català als adults*. Núm. 26, p. 22-24.
- Solà 1994 SOLÀ, Joan (1994²): «El complement directe». *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries, p. 163-178.
- Solà 2002 SOLÀ, Joan (2002): «Les subordinades de relatiu». SOLÀ, Joan *et al.* (ed.): *Gramàtica del català contemporani*, III, cap. 21. Barcelona: Empúries.
- Van Belle / Van Langendock 1996 VAN BELLE, William / VAN LANGENDONCK, Willy (ed.) (1996): *The Dative, I: Descriptive Studies*. Amsterdam: John Benjamins.
- Van Langendonck / Van Belle 1998 VAN LANGENDONCK, Willy / VAN BELLE, William (ed.) (1998): *The Dative, II: Theoretical and Contrastives Studies*. Amsterdam: John Benjamins.
- Vázquez Rozas 1995 VÁZQUEZ ROZAS, Victoria (1995): *El complemento indirecto en español*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.
- Wheeler / Yates / Dols 1999 WHEELER, Max / YATES, Alan / DOLS, Nicolau (1999): *Catalan: A Comprehensive Grammar*. London: Routledge.
- Ynglès 1991 YNGLÈS, Maria Teresa (1991): «Les relacions semàntiques del datiu». WHITE ALBRECHT, J. *et al.* (ed.): *Homenatge a Josep Roca-Pons. Estudis de llengua i literatura*. Barcelona: PAM, p. 271-318.

RESUM

Aquest article estudia el règim verbal d'una sèrie de verbs en què es produeix una alternança entre la funció de complement indirecte, que és l'originària, i la de complement directe, que és la innovadora. L'anàlisi, centrat en els verbs agentius (*pegar*, *pagar*, *escriure*, *trucar*, *xiular*, etc.), pretén fer veure que la manca d'un estudi sistemàtic, tant des d'un punt de vista sintàctic com dialectal, ha comportat que l'obra gramatical de referència, això és, el *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans*, i els diferents tractats gramaticals que en parlen presenten solucions poc homogènies. En aquest sentit, aquest treball estudia el conjunt dels verbs afectats analitzant-los i classificant-los sintàcticament, i posa de manifest les tendències dialectals. Així mateix, explica els factors que han afavorit aquestes alternances. Tot plegat contribueix a aclarir el tema abordat i pot esdevenir un punt de referència per a l'avaluació i revisió de la normativa sintàctica.

MOTS CLAU: sintaxi, complement indirecte, complement directe, règim verbal, variació lingüística.

ABSTRACT

This article studies the government of certain verbs whose objects vacillate between having an originally indirect function and a new direct function. The analysis, which focuses on agentive verbs (*pegar* 'hit', *pagar* 'pay', *escriure* 'write', *trucar* 'knock', *xiular* 'whistle', etc.), aims to show that the absence of a systematic syntactic or dialectal study in this area has resulted in lack of homogeneity in the descriptions provided by such works of reference as the *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans* and grammars that cover the topic. In response to this, this paper offers a syntactic analysis and classification of the set of verbs affected and points out the existing dialectal tendencies. In short, it is a contribution to clarifying the issue and a possible benchmark for a reassessment and revision of syntactic normativity.

KEY WORDS: syntax, indirect object, direct object, government of verbs, linguistic variation